

2025-06-03

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2025/111

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia carolin.jarlehag@regeringskansliet.se

Diarienummer S2025/00568

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ PROMEMORIAN ADMINISTRATIVA SANKTIONER I SOCIALFÖRSÄKRINGEN, DS 2025:8

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndighetens svar är begränsat till förslagen om administrativa sanktioner i socialförsäkringsbalken. Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. Utredningens jämställdhetsanalys är bristfällig och förslaget riskerar att förstärka den ekonomiska ojämställdheten. För att kunna ge stöd till förslaget menar vi bland annat att

- en sanktionsavgift bör förutsätta uppsåt eller oaktsamhet
- föräldrapenningen bör undantas från möjligheten till avstängning från en förmån.

Synpunkter enligt utredningens disposition

3.2.1 Förutsättningar för sanktionsavgift

Sanktionsavgift förutsätter inte uppsåt eller oaktsamhet

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget. Vi bedömer att införandet av ett strikt administrativt sanktionssystem, utan krav på uppsåt eller oaktsamhet, riskerar att förstärka redan befintliga ojämställdheter i socialförsäkringssystemet. Det riskerar att slå oproportionerligt mot redan utsatta grupper eftersom många som omfattas av förmånerna i socialförsäkringsbalken är enskilda som kan ha svårt att sätta sig in i förutsättningarna för rätten till de olika förmånerna. Ungefär hälften av de felaktiga utbetalningarna bedöms bero på avsiktliga fel från den sökande. En sanktionsavgift grundad på strikt ansvar kommer att leda till att enskilda personer som försöker göra rätt blir straffade. Det innebär att sanktionsavgifterna riskerar att slå lika hårt mot de som agerat med avsikt att lura systemet som de som velat göra rätt. En sådan konstruktion är inte lämplig.

Vi ser också en risk för att enskilda avstår från att ansöka om en förmån som de egentligen har rätt till av rädsla för att göra fel och riskera en sanktionsavgift. Bostadsbidrag är en förmån där enskilda vid ansökningstillfället kan ha svårt att lämna riktiga inkomstuppgifter för det kalenderår som bostadsbidraget avser. Enligt Hyresgästföreningen bidrar risken att bli återbetalningsskyldig till att många som har rätt

till bidraget inte ansöker om det.¹ Det är fler kvinnor än män som får bostadsbidrag. Bland de barnfamiljer som fick bostadsbidrag 2023 var 60 procent ensamstående kvinnor.² Även bostadstillägg är en förmån med komplicerade regler som kan orsaka svårigheter för såväl enskilda att lämna riktiga uppgifter som för myndigheterna att fatta korrekta beslut. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) konstaterar att bostadstillägget är komplext och den stora informationsbördan som ligger på individen bidrar till att det görs felaktiga utbetalningar. Det gäller både för höga och för låga utbetalningar, men en betydande andel av felen består i att personer får mindre stöd än vad de har rätt till.³ Av pensionärer med bostadstillägg är ungefär 70 procent kvinnor.⁴ Bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning är könsfördelningen mer jämn.⁵ Även här finns redan i dag en påverkan på benägenheten att ansöka om stödet. Enligt en skattning av Riksrevisionen 2016 var det ungefär en tredjedel av potentiellt berättigade ålderspensionärerna som inte ansökt om bostadstillägg. Det motsvarar 129 000 personer. Bland de potentiellt berättigade med sjuk- och aktivitetsersättning var motsvarande siffra närmare en fjärdedel, eller 40 000 personer.⁶

Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens service- och utredningsskyldighet

Om strikt ansvar införs är det av yttersta vikt med tydlig vägledning och stöd till individer för att göra det lätt att göra rätt. Utredningen för i konsekvensutredningen ett resonemang om att det kommer krävas riktade insatser mot särskilt sårbara grupper där det finns risk för underutnyttjande av förmåner men lämnar inget skarpt förslag om detta. Jämställdhetsmyndigheten menar att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bör få i uppdrag att genomföra sådana riktade insatser.

3.2.5 Nedsättning av sanktionsavgift

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget. Möjligheten att sätta ned sanktionsavgiften, om det är oskäligt att ta ut fullt belopp, kan bidra till att minska negativa effekter för utsatta grupper. Möjligheten till nedsättning och individuell prövning är centrala komponenter för att minimera förslagets negativa påverkan på jämställdheten. Vi anser dock att den föreslagna regleringen av nedsättning av sanktionsavgiften inte i tillräcklig grad väger upp för de risker som vi ser med en sanktionsavgift grundad på ett strikt ansvar.

3.5 Avstängning från en förmån i socialförsäkringsbalken

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget. Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning bör undantas förslaget på grund av stora risker för att avstängningen drabbar tredje part och utnyttjas för ekonomiskt våld.

¹ Hyresgästföreningen (2024).

² Försäkringskassan (2024-10-23).

³ Inspektionen för socialförsäkringen (2024).

⁴ Pensionsmyndigheten. Typ av utbetalning: Bostadstillägg, Uppdelat på: Åldersklass, År och månad: 2025-01, Kön: Uppdelat, Mått: Antal/Totalbelopp/Medelbelopp.

⁵ Försäkringskassan. Bostadstillägg till personer med aktivitetsersättning och sjukersättning.

⁶ Riksrevisionen (2016).

Utredningen skriver att en avstängning kan vara oproportionerlig om den drabbar tredje part på ett oskäligt sätt. Vid resonemang om föräldrapenningen nämns dock enbart eventuell påverkan på barn och resonemang förs om att det förutsätter att det finns en annan vårdnadshavare som kan vara hemma med barnet. Jämställdhetsmyndigheten menar att även den påverkan som en avstängning får på den andra vårdnadshavaren bör vara skäl för att anse att avstängning är oskälig. Detta eftersom hen under avstängningen kommer behöva ta ett större ansvar för omsorg om barnet. Det innebär en större frånvaro från arbete och inkomstbortfall i såväl det kortare som det längre perspektivet i och med påverkan på pensionen.

Jämställdhetsmyndigheten ser en stor risk att avstängning från föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning används som en ny form av ekonomiskt våld för att tvinga den andra vårdnadshavaren att avstå från arbete för att ta hand om barn. Sådant myndighetsunderstött våld som utövas genom samhällets institutioner är ofta en aspekt av eftervåld, vilket inte minst kan drabba kvinnor som har barn med våldsutövaren och därför behöver upprätthålla kontakt med honom.⁷ Riksrevisionen konstaterar att flera myndigheter har identifierat att de kan utnyttjas av våldsutövare i deras ekonomiska våld mot närstående. Redan idag kan föräldrapenningen utnyttjas för försörjningssabotage genom att förövare vägrar att överföra eller återkallar beviljade dagar även då man kommit överens om att en förälder ska vara hemma med gemensamma barn.⁸

9 Uppföljning av förslagen

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att Inspektionen för socialförsäkringen ges i uppdrag att analysera förslagets effekter om de genomförs. Det är ytterst viktigt att statistik över påförda sanktionsavgifter och avstängningar redovisas könsuppdelat och att förslagets jämställdhetseffekter följs upp regelbundet. Det är viktigt att även indirekta effekter följs upp, till exempel om fler personer avstår från att ansöka om en ersättning som man har rätt till för att undvika att drabbas av sanktionsavgifter.

11.9 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Utredningens jämställdhetsbedömning har brister. Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens bedömning att förslagen inte får några generella konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män. En grundligare jämställdhetsanalys bör göras innan förslagen genomförs. Transfereringar är tillsammans med skatter de delar av den disponibla inkomsten som bidrar till att utjämna skillnader mellan kvinnor och män och kompenserar för mäns högre arbets- och kapitalinkomst. De är därför viktiga verktyg för att öka den ekonomiska jämställdheten. Kvinnor är överrepresenterade i flera förmåner inom socialförsäkringen, till exempel sjukpenning och föräldrapenning. Detta gör att kvinnor i högre grad än män riskerar att träffas av sanktionssystemet. Vi bedömer också att indirekta effekter är sannolika genom att enskilda avstår

⁷ Agevall Gross, Eriksson, Holm, Nyman och Wemrell (2025) *Att hitta hem efter våldsatthet. Mäns ekonomiska våld mot kvinnor i nära relation och en ojämställd bostads- och arbetsmarknad*. Underlagsrapport 2025: 2 till Jämställdhetsmyndigheten.

⁸ Statens insatser mot ekonomiskt våld i nära relationer (RiR 2025:6).

från att ansöka om en förmån som de egentligen har rätt till av rädsla för att göra fel och riskera en sanktionsavgift. Den utjämnande effekten som socialförsäkringen har på inkomstskillnaden mellan kvinnor och män riskerar att minska om förslagen genomförs.

För Jämställdhetsmyndigheten

Peter Vikström
Avdelningschef

Evelina Johansson
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har enhetscheferna Jens Sandahl och Line Säll deltagit.